Strategaeth Iaith Gymraeg

(2024 – 2029)

Paratowyd yn unol â gofynion
Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015
Dan Fesur yr Iaith Gymraeg (Cymru) 2011

This document is available in English / Mae'r ddogfen hon ar gael yn Saesneg

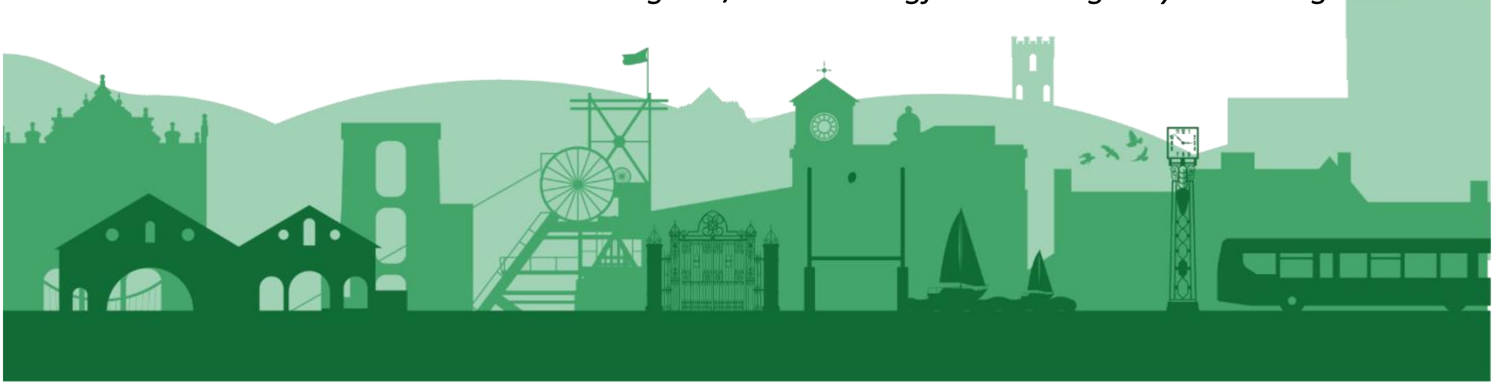

Cynnwys Tudalen

Cyflwyniad	1
Cynnydd 2017 – 2022	
Cefndir	1
Proffil Ieithyddol	3
Sut?	5
Meysydd Ffocws	
- Deddfwriaeth a Pholisïau	
- Addysg	
- Y Gymuned	
- Gwasanaethau	
- Y Gweithle	
Mesur Llwyddiant	11
Targedau Strategol	12

Cyflwyniad

Mae'n ofynnol i Gyngor Torfaen ddatblygu Strategaeth Gymraeg Pum Mlynedd yn unol â gofynion Safon Iaith Gymraeg 145 a 146 o dan Reoliadau Safonau Iaith Cymru (Rhif 1) 2015. Nod y strategaeth yw nodi camau gweithredu ar sut yr ydym yn bwriadu hyrwyddo'r Gymraeg, cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg a defnydd y Gymraeg yn y fwrdeistref.

Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei Rhaglen Waith newydd ar gyfer Cymraeg 2050: https://llyw.cymru/cymraeg-2050-ein-cynllun-ar-gyfer-2021-i-2026. Nod y strategaeth genedlaethol yw cyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 a dyblu defnydd dyddiol o'r Gymraeg erbyn 2050.

Yn dilyn trafodaethau gyda sefydliadau partner allweddol, y cyhoedd ac adrannau mewnol y Cyngor, rydym wedi llunio strategaeth cryf a chadarn er mwyn hybu’r Gymraeg yn y fwrdeistref.

Cynnydd 2017 – 2022

Oherwydd COVID-19 mae nifer o'n targedau o fewn ein Strategaeth blaenorol wedi eu haddasu neu dod i ben. Serch hynny, mae nifer o weithgareddau, digwyddiadau a phenderfyniadau wedi llwyddo dros y pum mlynedd diwethaf ac gweithio tuag at gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yn y Fwrdeistref.

Dyma rhai o'n llwyddiannau:

- Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg Torfaen 2022 -2032 wedi ei gymeradwyo gan Lywodraeth Cymru
- Cyhoeddi llyfryn hyrwyddo addysg Gymraeg – "Dechreuwch y Daith Ddwyieithog"
- Ehangu Ysgol Gymraeg Gwynllyw i fod yn ysgol 3-19 i ateb y galw am addysg Gymraeg presennol a'r dyfodol
- Gweithio'n agos gyda Mudiad Meithrin i greu Meithrin Gymraeg newydd yn Ysgol Gynradd Greenmeadow
- Ehangu cyrsiau dysgu Cymraeg i Staff drwy gymeradwyo "Say Something in Welsh" a rhyddhau staff i fynychu cyrsiau preswyl gyda'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol.
- Sefydlu gŵyl "Torf-hwyl" mewn partneriaeth Menter Iaith Blaenau Gwent, Torfaen a Mynwy drwy ddathlu Dydd Gŵyl Dewi drwy weithgareddau a cherddoriaeth Cymreig.
- Nifer y bobl (dros 3 oed) sy'n byw yn Nhorfaen ac yn gallu siarad Cymraeg i 8.24% (targed 15%)
- Cynyddu nifer o staff gyda sgiliau Cymraeg o 0.51% (15) yn 2017 i 14% (251) yn 2021
- Sefydlu Uned Drochi Iaith Gymraeg newydd – Carreg Lam

Cefndir

Paratowyd yr ail strategaeth pum mlynedd ddrafft hon gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen fel y fethodoleg ar gyfer hyrwyddo'r iaith Gymraeg a hwyluso'r defnydd o'r iaith mewn Cymunedau o fewn y Fwrdeistref a hynny mewn cydymffurfiad â Safonau'r Iaith Gymraeg.

Gwerthuswyd canlyniadau o'r strategaeth gyntaf (2017 – 2022) i lunio'r strategaeth olynol hon. Nodir fod sawl maes ble nad ydym wedi gallu symud ymlaen fel a oeddwn yn gobeithio oherwydd y pandemig a ffactorau eraill.

Mae ein dull o weithredu, fel y nodir yn y ddogfen hon, wedi'i strwythuro o amgylch pum maes ffocws sy'n adlewyrchu rhaglen waith Llywodraeth Cymru ar strategaeth Cymraeg 2050. Mae'r strategaeth yn nodi ein blaenoriaethau strategol o dan bob un o'r meysydd hyn, ac yn amlygu'r newidiadau y bydd angen inni weithredu.

Mae'r Cyngor yn cydnabod ei ddyletswydd i ddarparu gwasanaeth yn y Gymraeg a'r Saesneg, ond hefyd cydweithio i hyrwyddo ac annog defnydd ehangach o'r Gymraeg ym mhob agwedd ar fywyd cymdeithasol ac economaidd Torfaen. Nid yw'r strategaeth hon ar gyfer un sefydliad unigol a bydd cyflawni'r strategaeth, felly, yn dibynnu ar gydweithio gyda partneriaid strategol. Byddwn yn gweithio gyda'r fforwm iaith lleol, drwy Menter Iaith Blaenau Gwent, Torfaen a Mynwy i hwyluso hyn.

Bydd cefnogi pobl ifanc, teuluoedd a chymunedau i ddysgu Cymraeg a theimlo'n rhydd i ddefnyddio'r iaith hefyd yn hanfodol i lwyddiant y strategaeth hon. Yn ystod y blynyddoedd diweddaf gwelwyd twf cyson yn y galw am addysg cyfrwng Cymraeg. Bydd system addysg a 'Chynllun y Gymraeg mewn Addysg' y Cyngor yn chwarae rhan allweddol o ran sicrhau twf yr iaith yn y dyfodol wrth i ni anelu at gynyddu nifer y plant - a rhieni - sy'n cael y cyfle i ddefnyddio'r Gymraeg, a chynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r iaith y tu allan i giatiau'r ysgol.

Bydd y cyswllt rhwng y ddogfen hon a'r Strategaeth Cymraeg Mewn Addysg yn hanfodol er mwyn cyrraedd unrhyw gynnydd mewn siaradwyr Cymraeg neu cyrraedd y targedau a nodir.

Proffil Ieithyddol

Yn ôl cyfrifiad 2021, dywedodd 8.24% o drigolion Torfaen eu bod yn medru siarad Cymraeg. Mae demograffeg yr ardal yn wahanol iawn i ardaloedd Cymraeg traddodiadol yr iaith Gymraeg h.y. Gogledd a De Orllewin Cymru. Dengys y tabl isod ganran a nifer y preswylwyr ymhob Ward (yn Nhorfaen) sydd yn medru siarad Cymraeg.

Ward	**Poblogaeth (3+)**	**Medru Siarad Cymraeg (Nifer.)**	**Medru Siarad Cymraeg (%)**
Abersychan	6475	700	10.81%
Blaenafon	5817	538	9.25%
Coed Efa	2359	191	8.10%
Croesyceiliog	4999	374	7.48%
Fairwater (Torfaen)	4882	421	8.62%
Dôl Werdd	2684	175	6.52%
Llanfrechfa a Phonthir	1984	167	8.42%
Llantarnam	6275	487	7.76%
Llanyrafon	2436	163	6.69%
Y Dafarn Newydd	5747	365	6.35%
Panteg	7285	662	9.09%
Pontnewydd	6894	623	9.04%
Pontnewynydd a Choed Llwyd	3644	304	8.34%
Pont-y-pŵl	7206	552	7.66%
Sain Derfel	4180	373	8.92%
Trefddyn a Phen-y-garn	5117	385	7.52%
Dau Loc	5761	434	7.53%
Cwmbrân Uchaf	5630	449	7.98%
	89375	**7363**	**8.24%**

Mae'r tabl isod yn nodi cymhariaeth rhwng nifer a chanran y siaradwyr Cymraeg Cyfrifiadau rhwng 1981 a 2021

	1981	1991	2001	2011	2021
TORFAEN	2,144 (2.49%)	2,119 (4.35%)	9,425 (11.10%)	8,641 (9.84%)	7,366 (8.24%)

Bydd y strategaeth hon yn seiliedig ar ddangosyddion perfformiad allweddol lleol a chenedlaethol yr iaith Gymraeg a chaiff ei monitro'n unol â hynny. Mae'r Dangosyddion Perfformiad wedi eu cynnwys yn adran Targedau Strategol yn y strategaeth hon. Bydd recriwtio a chadw staff i ddarparu gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg yn bwysig, yn yr un modd ag y bydd cydnabod yr iaith fel sgil yn y gweithle. Mae gan Gyngor Torfaen, y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus, partneriaid allweddol, ac unigolion, ran hanfodol i'w chwarae wrth hybu statws yr iaith Gymraeg ac wrth gynnal ac ehangu defnydd o'r Gymraeg ym mhob agwedd ar fywyd o fewn y sir. Trwy'r strategaeth hon, mae aelodau o Gyngor Torfaen yn bwriadu cefnogi'r ymdrechion rhagorol sydd eisoes yn amlwg ledled y sir, yn ogystal â nodi ffyrdd y gall y Cyngor adeiladu ymhellach ar y gwaith hwnnw o fewn cwmpas ein dylanwad ein hunain.

Dangosodd Cyfrifiad 2021, o gymharu â Chyfrifiad 2011, ostyngiad yn nifer y siaradwyr Cymraeg er bod Torfaen yn gartref i'r ysgol uwchradd ranbarthol cyfrwng Cymraeg (Ysgol Gyfun Gwynllyw) a bod pedwerydd ysgol gynradd cyfrwng Cymraeg wedi agor fel rhan o ddatblygiad Ysgol Gyfun Gwynllyw. Gall hyn fod am nad yw'r Cyfrifiad yn canfod lefelau cymhwysedd yn y Gymraeg er fod rhai yn tybio mai y Pandemig oedd wedi amharu ar y canlyniadau.

Wrth gymharu y gostyngiad mewn siaradwyr Cymraeg fesul oedran, gwelir fod y newid mwyaf mewn pobl ifanc 3 a 15 oed. Gwelir o'r ddau dabl isod fod y sefyllfa'n debyg ar draws Cymru gyfan.

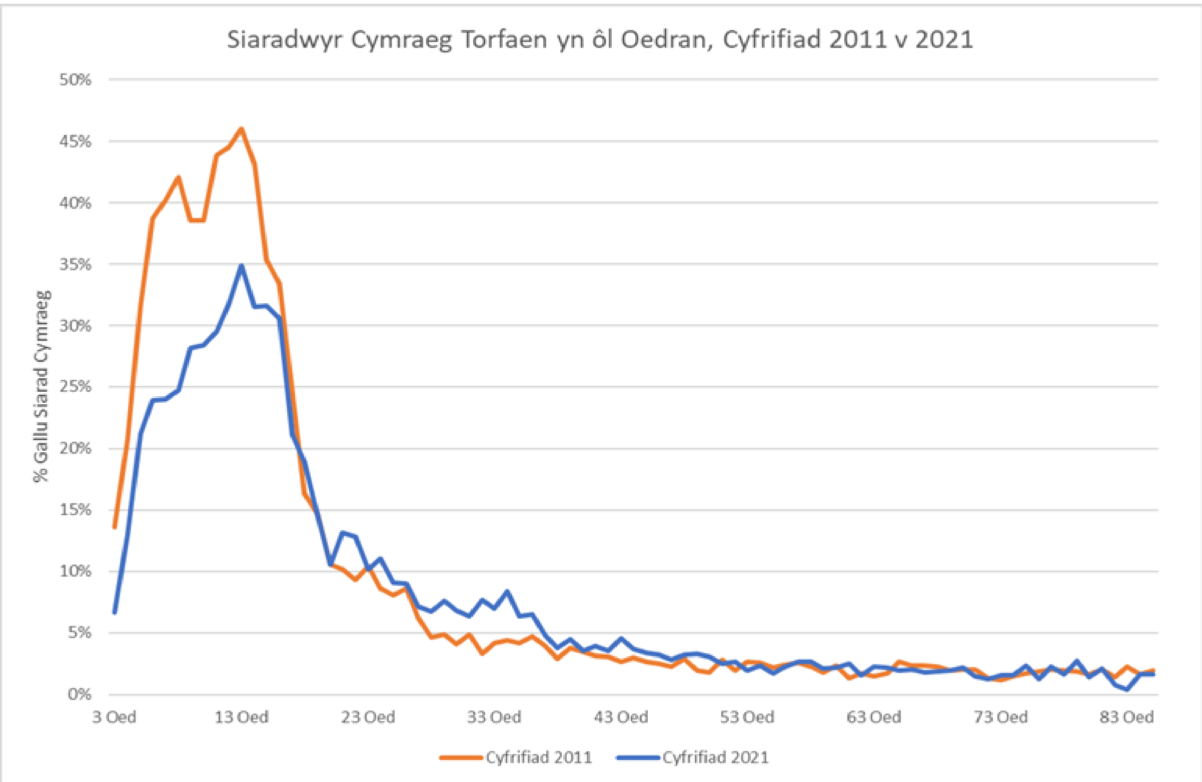

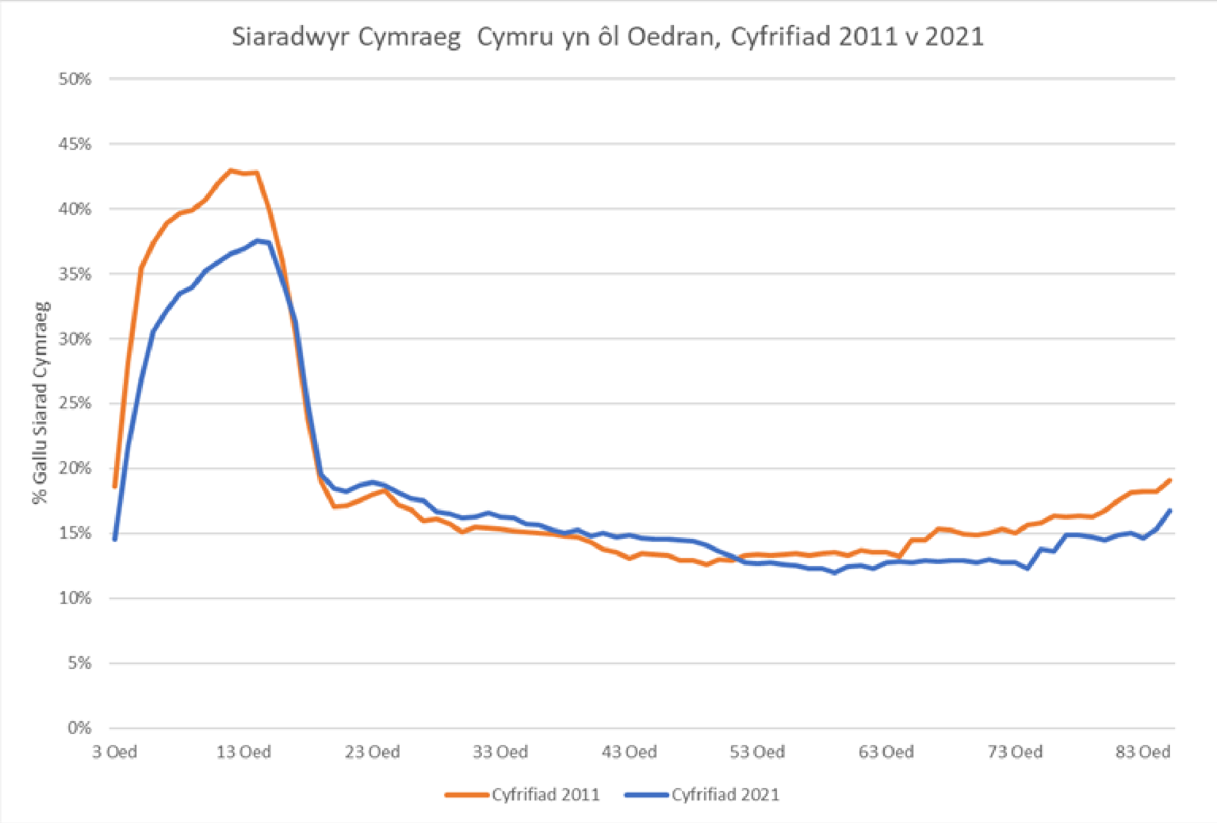

Dylid nodi fod yr arolwg o ddefnydd yr iaith Gymraeg a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru a Chomisiynydd y Gymraeg (Arolwg Defnydd o'r Gymraeg) yn ystod 2021 - 2022 yn nodi fod y data a gasglwyd ddim digon cadarn i'w gyhoeddi ar gyfer Torfaen. Mae'r arolwg hwn nawr yn rhan o arolwg Cenedlaethol Cymru.

Ffynhonell arall o ddata yw'r Arolwg Poblogaeth Blynyddol (APB) y Swyddfa Ystadegau Gwladol, sy'n dangos bod y nifer o siaradwyr Cymraeg yn yr ardal yn agosach at 17.6% yn ystod 2021-2022, mae hyn yn seiliedig ar ymatebion 772 o drigolion yn cael eu harolygu allan o'r 90,000 posib. Felly, ni allwn ddefnyddio hwn fel data dibynadwy wrth edrych ar gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yn yr ardal.

Mae'r Arolwg Poblogaeth Blynyddol (APB) hefyd yn cynnwys cwestiwn i bobl a'u gallu yn Gymraeg a pha mor aml maen nhw'n siarad yr iaith. Tra bod llywodraeth Cymru yn glir y dylid defnyddio data cyfrifiad i fesur nifer y siaradwyr Cymru, Mae'n ddefnyddiol ystyried yr APB i edrych ar dueddiadau yn yr iaith Gymraeg rhwng y Cyfrifiadau swyddogol. Yn hanesyddol cofnodir bod llawer mwy o bobl yn gallu siarad Cymraeg yn yr APB nag yn y Cyfrifiad, fel y dangosir yn y tabl canlynol:

	2015-16	**2016-17**	**2017-18**	**2018-19**	**2019-20**	**2020-21**	**2021-22**
Torfaen	16.0	18.3	19.0	17.7	18.0	18.5	17.6
Cyfartaledd Cymru	27.3	28.8	29.0	29.8	28.4	29.1	29.5

Sut?

Yn yr adran hon byddwn yn edrych ar bum maes ffocws sydd yn anelu i’n helpu i gyflawni ein targedau strategol, ac awgrymu nifer o gamau i gyflawni ein gweledigaeth.

1) Deddfwriaeth a Pholisi
2) Addysg
3) Y Gymuned
4) Gwasanaethau
5) Y Gweithle

Bydd y rhain yn ein helpu i gyflawni’r canlyniadau a ganlyn:

- Cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg gan ddinasyddion sydd â sgiliau iaith Gymraeg
- Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg
- Cynyddu presenoldeb gweledol yr iaith Gymraeg
- Hyrwyddo Diwylliant Cymreig

1) **Deddfwriaeth a Pholisi**

Er bod y strategaeth yn ofyniad statudol i'r Cyngor dan Reoliadau Safonau Iaith Gymraeg (Rhif 1) 2015, mae'n adeiladu ar y gwaith sydd eisoes yn cael ei gwblhau yn Nhorfaen i gwrdd ag anghenion y gymuned.

Mae'r adran a ganlyn yn nodi'r fframwaith rheoleiddio, y mae'r strategaeth hon yn ategu ati:

Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015
Mae'n ddyletswydd ar bob awdurdod lleol yng Nghymru i gydymffurfio â'r safonau ar gyfer y Gymraeg sy'n egluro sut y dylai sefydliadau ddefnyddio'r iaith Gymraeg mewn gwahanol sefyllfaoedd. Mae'r dyletswyddau sy'n dod o Fesur y Gymraeg yn golygu na ddylai sefydliadau drin yr iaith Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, ynghyd â hybu a hwyluso'r defnydd o'r iaith Gymraeg.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
Mae'r Ddeddf yn anelu i wella lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Bydd y Ddeddf yn gwneud i'r cyrff cyhoeddus feddwl am effeithiau tymor hir, gweithio'n well gyda phobl a chymunedau a gyda'i gilydd, ceisio atal problemau a mabwysiadu ymagwedd fwy cydgysylltiedig. Un o'r saith nod Lles a restrir yn y Ddeddf yw

"Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu."

Strategaeth Iaith Gymraeg Llywodraeth Cymru: Cymraeg 2050 : Miliwn o Siaradwyr

Mae strategaeth hirdymor iaith Gymraeg Llywodraeth Cymru ar gyfer cyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050, sef dwblu'r nifer presenol, wedi ei hanelu at hybu a hwyluso'r defnydd o'r iaith Gymraeg mewn bywyd bob dydd a'i gweledigaeth yw gweld y Gymraeg yn ffynnu yng Nghymru. Bydd ein strategaeth yn ategu at flaenoriaethau gweledigaeth Llywodraeth Cymru ac yn gweithio tuag at gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yn Nhorfaen.

Llywodraeth Cymru: Mwy na geiriau
Y fframwaith strategol ar gyfer hyrwyddo defnydd o'r iaith Gymraeg o fewn Iechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol a Gofal Cymdeithasol. Sicrhau canlyniadau lles cadarnhaol i unigolion, rhywbeth sy'n sail i Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Lles (Cymru) 2014. Mae'r Codau Ymarfer dan y Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol sicrhau bod yr iaith Gymraeg yn cael ei hadeiladu i mewn i gynllunio a darparu gwasanaethau a'r gwasanaeth "Cynnig Gweithredol" sydd ar gael i siaradwyr Cymraeg heb iddynt orfod gofyn am wasanaeth yn Gymraeg.

Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen: Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg
Mae Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) (2013) yn gosod gofyniad statudol ar awdurdodau lleol i baratoi a chyflwyno Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (sydd mas i ymgynghoriad ar hyn o bryd). Mae'r Ddeddf yn galluogi Gweinidogion Cymru i gymeradwyo'r Cynllun a gyflwynwyd, cymeradwyo'r Cynllun gydag addasiadau neu wrthod y Cynllun a gofyn i'r awdurdod baratoi un arall. Mae'r Cynllun yn canolbwyntio ar y targedau yn y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg ac mae disgwyl i awdurdodau lleol adrodd yn flynyddol ar berfformiad yn erbyn y targedau hyn. Dylid mynd ati o oedran cynnar i gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg, ac mae gan ysgolion, cyfrwng Cymraeg a Saesneg rhan fawr i'w chwarae o ran cynhyrchu siaradwyr Cymraeg a chodi ymwybyddiaeth o'r hyn y mae'n ei olygu i fod yn Gymry. Mae Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg a luniwyd gan Gyngor Torfaen yn hanfodol o ran llunio proffil ieithyddol Torfaen yn y byr dymor a'r dyfodol.

2) Addysg

Mae dysgu iaith yn ifanc yn allweddol i lwyddiant y strategaeth hon a heb ddigon o rieni sy'n dewis anfon eu plant drwy addysg cyfrwng Cymraeg, bydd yn cael effaith ar y nifer o weithwyr y dyfodol sy'n gallu darparu gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg a throsglwyddo'r sgiliau hynny i'w plant.

Bydd yr ymgynghoriad yn targedu rhieni newydd i asesu dewis y rhieni fynd ati i ddewis addysg cyfrwng Cymraeg, gorfodi manteision dwyieithrwydd a mynd i'r afael â rhai o'r rhwystrau y gall rhieni Saesneg eu hiaith eu hwynebu wrth anfon eu plentyn i ysgolion Categori 3.

Mae'r fwrdeistref yn gartref i 3 ysgol gynradd Gymraeg ac un ysgol uwchradd ranbarthol (3-18 oed). (Dalgylch Blaenau Gwent, Torfaen, Sir Fynwy a Chasnewydd). Mae'r tabl isod yn dangos twf addysg cyfrwng Cymraeg dros y ddegawd ddiwethaf yn ogystal â rhagamcanu'r duedd hon dros hyd y strategaeth.

Mae'r niferoedd rhagamcanol yn seiliedig ar dueddiadau dewis y rhieni 2021, sy'n cael eu hadolygu'n flynyddol. Mae'r cyngor yn monitro'r ddarpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg yn fanwl i sicrhau bod darpariaeth ddigonol i ateb y galw.

Dyma nifer y disgyblion mewn addysg cyfrwng Cymraeg yn Nhorfaen.

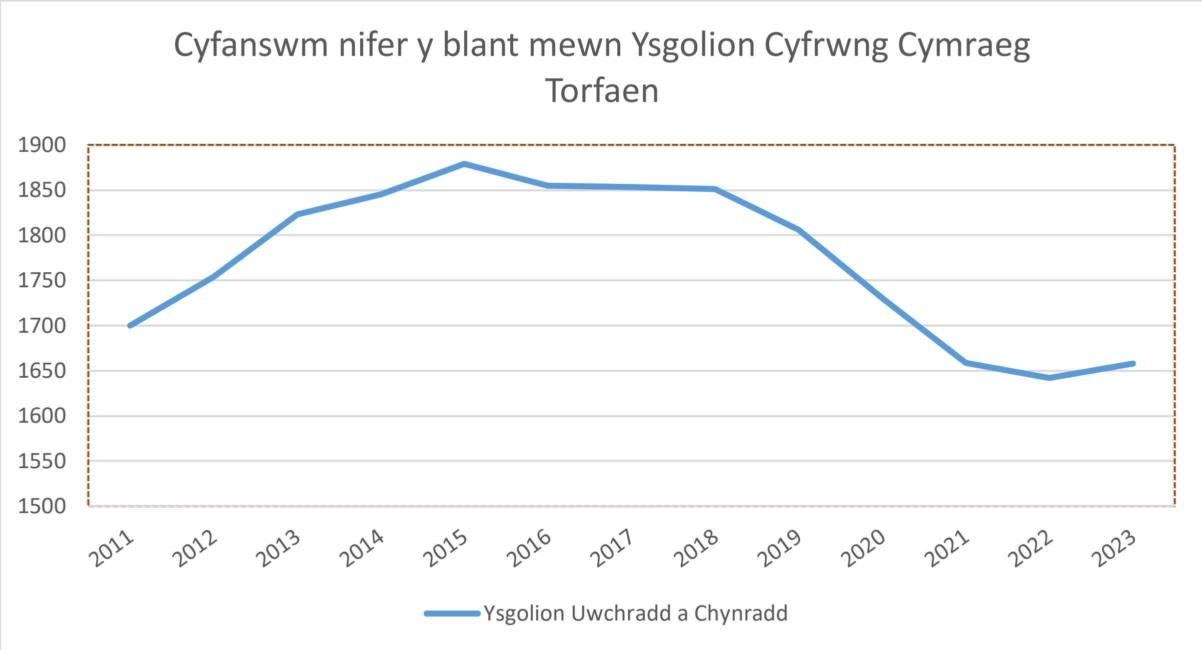

Mae'r ffigurau rhagamcanol yn seiliedig ar gontinwwm y sefyllfa bresennol ac nid ydynt yn ymgorffori unrhyw fodd o hyrwyddo addysg ddwyieithog yn y Fwrdeistref.

Mae continwwm i fyfyrwyr mewn addysg ôl-16 cyfrwng Cymraeg, drwy ysgolion, addysg a phrifysgolion bellach yn hanfodol i sicrhau bod y sgiliau iaith yn cael eu cynnal a'i drosglwyddo i'r gweithle, drwy gefnogi y gwasanaethau Cymraeg a gynigir gan sefydliadau.

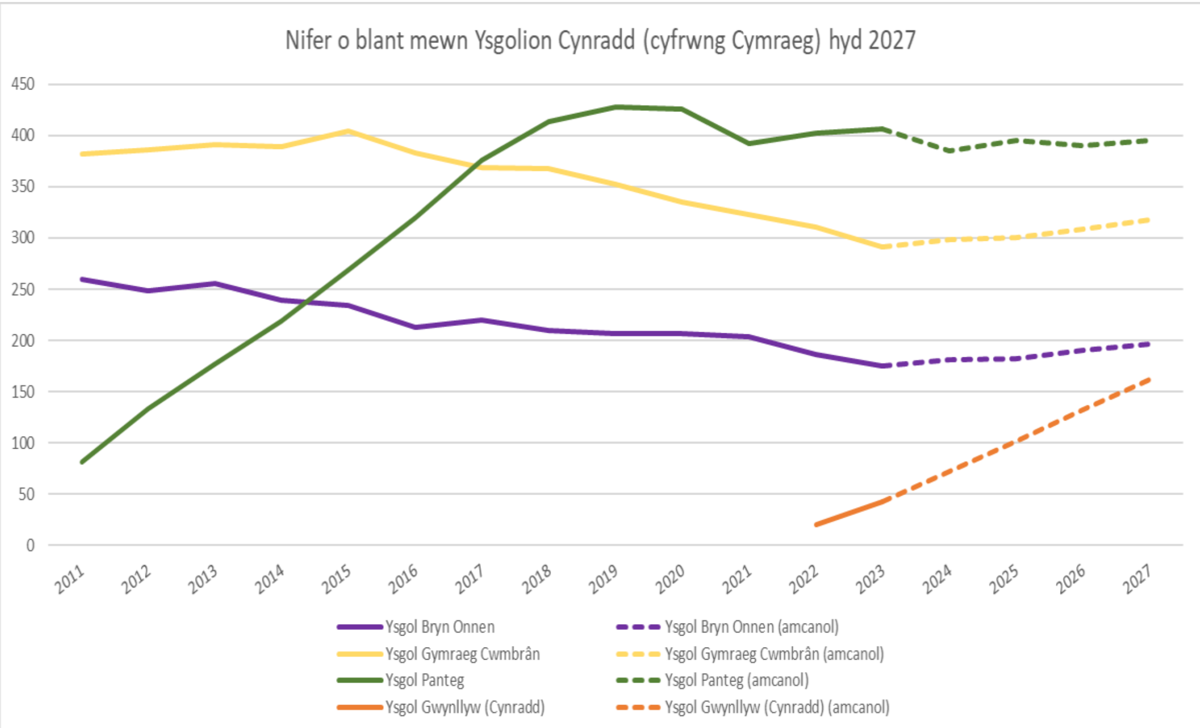

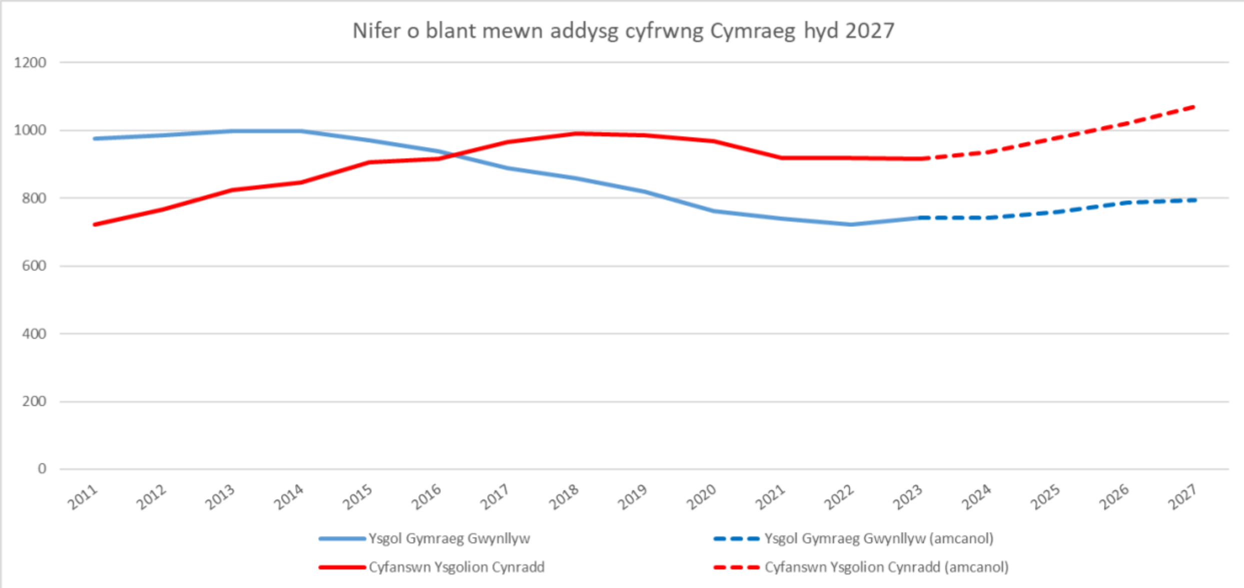

3) **Y Gymuned**

Oherwydd demograffeg yr ardal a dirywiad yn nifer y siaradwyr Cymraeg yn Nhorfaen / Gwent dros y ganrif ddiwethaf, mae'n bwysig bod y rhai sy'n meddu ar sgiliau iaith Gymraeg sef pobl ifanc sy'n gadael yr ysgol, oedolion sy'n dysgu, mewnfudwyr o rannau eraill o Gymru a unrhyw gwsmer sy'n cysylltu â'r cyngor drwy gyfrwng y Gymraeg, yn cael eu hannog i wneud hynny, a rhaid i ni sicrhau:

- Bod y gweithlu yn medru cyflenwi gofynion gwasanaethau iaith Gymraeg.
- Cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg wrth hysbysebu
- Hyrwyddo diwylliant Cymreig

Diwrnod Santes Dwynwen
25 Ionawr -
Nawdd sant y cariadon yng Nghymru

Dydd Gŵyl Dewis Sant
1 Mawrth
Nawdd sant Cymru

Eisteddfod yr Urdd
Hanner Tymor Sulgwyn
Gŵyl Ieuenctid Ddiwylliannol

Yr Eisteddfod Genedlaethol
Wythnos Gyntaf mis Awst
Gwyl Ddiwylliannol

Diwrnod Owain Glyndŵr
16 Awst
Dathlu bywyd a gwaith Tywysog brodorol olaf Cymru

Diwrnod Shw Mae
15 Hydref
Gweithgareddau Cenedlaethol i gyfarch a defnyddio’r iaith Gymraeg

- Cynyddu cyfleoedd i ddefnyddio’r Gymraeg yn y gymuned ee Cwisiau, Cyngherddau, Twmpath, Nosweithiau Cymdeithasol

- Annog rhieni i drosglwyddo’u sgiliau i’w plant

Bydd yr ethos o “beidio â gorfod gofyn am wasanaeth yn Gymraeg” yn caniatáu’r defnydd o Gymraeg i fod yn ’Norm’ yn Ne Ddwyrain Cymru.

Mae Safon 145 o Hysbysiad Cydymffurfio Torfaen yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor osod targed (yn nhermau'r canran o siaradwyr) i gynyddu neu gynnal nifer y siaradwyr Cymraeg yn y fwrdeistref.

Bydd Torfaen yn defnyddio nifer y siaradwyr Cymraeg sy'n seiliedig ar ddata Cyfrifiad 2021 a nifer presennol y disgyblion o fewn addysg cyfrwng Cymraeg fel man cychwyn ar gyfer y strategaeth hon.

Bydd y ganran a ragwelir yn cael ei osod gan dwf ysgolion a thueddiadau data'r cyfrifiad diwethaf, yn gysylltiedig â'r twf a ragwelir yn y boblogaeth.

4) Gwasanaethau

Credwn fod cael cefnogaeth y Gymuned Iaith Gymraeg yn Nhorfaen yn hanfodol i sicrhau bod y gwasanaethau yn cael eu defnyddio a bod pobl yn mynd ati yn eu niferoedd i fynychu digwyddiadau.

Bydd y Safonau Iaith Gymraeg yn sicrhau bod deunydd darllen a gwasanaethau'r Cyngor ar gael trwy gyfrwng y Gymraeg a thrwy ddarparu cefnogaeth a chyngor ymarferol i'r Bwrdd Gwasanaeth Lleol, sy'n cynnwys cynrychiolwyr o bob gwasanaeth cyhoeddus sy'n gweithredu ym Mwrdeistref Torfaen, wrth i bob sector fynd trwy'r broses ddeddfwriaethol gan Lywodraeth Cymru a Chomisiynydd y Gymraeg.

Er mwyn cyflwyno gwasanaethau yn Gymraeg, mae'n hanfodol bod gennym y staff sy'n meddu ar y sgiliau iaith angenrheidiol. Drwy gynnig hyfforddiant Iaith Gymraeg i pob aelodau o staff byddwn yn sicrhau bod y sgiliau a ymwybyddiaeth o’r iaith ar gael.

Drwy asesu sgiliau iaith y partneriaid allweddol byddwn mewn sefyllfa wybodus i ganfod gweithlu sy'n gallu helpu gydag ymholiadau drwy gyfrwng y Gymraeg.

Byddwn yn parhau i weithio gyda Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig a sefydliadau trydydd sector i annog y defnydd o'r Gymraeg a chynorthwyo gyda chyfieithiadau.

5) Y Gweithle

Dan Fesur yr Iaith Gymraeg (Cymru) 2011 rhoddwyd statws swyddogol i'r iaith yng Nghymru, sy'n caniatáu i:

- Siaradwyr Cymraeg ddefnyddio'r iaith wrth ddelio â'r Cyngor
- Sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg;
- Bod y defnydd o'r iaith Gymraeg yn ddilys;
- Hyrwyddo a hwyluso'r defnydd o'r iaith Gymraeg;
- Rhyddid i bobl sy'n dymuno defnyddio'r iaith Gymraeg ymhlith ei gilydd;

Mesur Llwyddiant

Bydd y Cyngor, gyda chymorth y partneriaid allweddol, a gyda chefnogaeth y gymuned sy'n siarad Cymraeg yn Nhorfaen, yn anelu i gynyddu canran y siaradwyr Cymraeg o 8.24% yn 2021 (yn ôl Cyfrifiad 2021) i 17% erbyn 2027.

Rhoddwyd ystyriaeth i'r ffactorau hyn wrth gyrraedd y targed hwn:

- Canran y siaradwyr Cymraeg yng Nghyfrifiad 2011 (Y Cyfrifiad)
- Nifer y plant sy'n gadael addysg cyfrwng Cymraeg ym mlynyddoedd 11 a 13
- Nifer y dysgwyr Cymraeg bob blwyddyn
- Twf ym mhoblogaeth y fwrdeistref
- Lleoedd mewn Ysgolion Cynradd ac Ysgolion Uwchradd Cyfrwng Cymraeg

Yn 2027, ni fydd data'r Cyfrifiad ar gael er mwyn cymharu'r targed a osodwyd a bydd yr adroddiad, yn unol â Safon 146 Rheoliadau Safonau Iaith Cymraeg (Rhif 1) 2015, yn cael ei gyhoeddi yn seiliedig ar Arolwg Cenedlaethol Cymru (Lywodraeth Cymru), a bydd yn cynnwys:

- I ba raddau yr ydym wedi dilyn y strategaeth a chyrraedd y targed a osodwyd
- Asesiad yn cynnwys y wybodaeth ganlynol -
    - nifer y siaradwyr Cymraeg yn Nhorfaen, ac oedran y siaradwyr hynny;
    - rhestr o weithgareddau a drefnwyd neu a ariannwyd yn ystod y 5 mlynedd flaenorol er mwyn hyrwyddo'r defnydd o'r iaith Gymraeg.

Partneriaid Allweddol

1. Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan 2. Blynyddoedd Cynnar 3. Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus 4. Llais Busnes Torfaen 5. Coleg Cymraeg Cenedlaethol 6. Coleg Gwent 7. Cymraeg i Blant 8. Cymraeg i Oedolion Gwent 9. Cynghorau Tref a Chymunedol 10. Cynghorwyr 11. Gwasanaeth Addysg 12. Gwasanaeth Cyflawni Addysg	13. Gwasanaeth Ieuenctid Torfaen 14. Ymddiriedolaeth Hamdden Torfaen 15. Gyrfa Cymru 16. Heddlu Gwent 17. Menter Iaith BGTM 18. Mudiad Meithrin 19. Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen 20. Ysgolion Torfaen 21. Prifysgol De Cymru 22. Rhieni 23. Cynghrair Gwirfoddol Torfaen 24. Yr Urdd

Targed Strategol 1 – Deddfwriaeth a Pholisi

Gweledigaeth	Bod cyrff a gwasanaethau yn integreiddio'r Gymraeg i bolisïau a prosiectau.	**Canlyniad**	Mae’r iaith Gymraeg wedi’i hintegreiddio’n briodol mewn polisïau a strategaethau’r cyngor a’r holl bartneriaid.

Targedau	Llinell Sylfaen
- % a nifer y polisïau sydd wedi eu hasesu yn unol â gofynion Safonau 88-90.	

Blaenoriaethau Strategol
• Sicrhau bod y prosesau asesu effaith yn ystyried materion iaith Gymraeg yn unol â Safonau 88-90.
• Sicrhau bod arferion datblygu polisi’r cyngor a’n partneriaid yn cydymffurfio â'r Safonau Creu Polisi perthnasol.
• Sicrhau y cynhelir adolygiad o’r Strategaeth hon ar ôl 5 mlynedd fel sy'n ofynnol o dan Safon 146.

Statws Blaenoriaethu		
Tymor Byr: 1-2 flwyddyn	**Tymor Canolig: 2-3 blwyddyn**	**Hirdymor: 3-4 blwyddyn**

Gweithred		Statws
1.1	Sefydlu'r Gymraeg fel rhan annatod o weithdrefnau/ymarferion ymgynghori – effaith (yn unol a safonnau 88-93) ar y Gymraeg a sicrhau bod ymgynghori gyda sefydliadau a siaradwyr Cymraeg yn digwydd ymhob achos.	
1.2	Sicrhau bod pob Asesiad Effaith Integredig (AEI) yn ystyried effaith y cynnig ar y Gymraeg.	
1.3	Sicrhau fod cynigion wedi'u datblygu fel bod effeithiau cadarnhaol, neu effeithiau cadarnhaol cynyddol ar (a) cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg, a (b) peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg	
1.4	Canfod y goblygiadau Cymraeg fel rhan annatod o gynllunio datblygiadau o ran ehangu tai ac addysg, yn enwedig o ran ysgolion cyfrwng Cymraeg.	
1.5	Annog partneriaid i sicrhau bod y Gymraeg yn rhan annatod o ddatblygu ac asesu polisïau ac arferion arfaethedig.	

Targed Strategol 2 – Addysg

Gweledigaeth	Cynyddu nifer y plant sy'n cael eu haddysgu trwy gyfrwng Cymraeg yn unol a'r CSCA (2022-2032)	**Canlyniad**	Mae mwy o blant a phobl ifanc yn siarad Cymraeg fel rhan o'u bywyd bob dydd, syn yn ei dro yn gwella eu rhagolygon gyrfa a gwerth yr iaith.

Targedau	Llinell Sylfaen
- % y plant sy'n mynychu meithrinfeydd Cymraeg mewn cymhariaeth a'r niferoedd mewn meithrinfeydd Saesneg. - % y disgyblion Cynradd sy'n mynychu addysg drwy gyfrwng y Gymraeg. - % y disgyblion yn trosglwyddo o ysgolion cynradd Cymraeg i ysgolion uwchradd Cymraeg - % y disgyblion Uwchradd (11-16) sy'n mynychu addysg statudol drwy gyfrwng y Gymraeg. - % y dysgwyr 11-19 oed sy'n astudio cyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg. - Niferoedd o blant a phobl ifanc sy'n mynychu gweithgareddau Cymraeg, megis digwyddiadau a drefnwyd gan bartneriaid allweddol.	

Blaenoriaethau Strategol
• Sicrhau bod y prosesau asesu effaith yn ystyried materion iaith Gymraeg yn unol â Safonau 88-90.
• Sicrhau bod arferion datblygu polisi'r cyngor yn cydymffurfio â'r Safonau Creu Polisi perthnasol.
• Sicrhau y cynhelir adolygiad o'r Strategaeth hon ar ôl 5 mlynedd fel sy'n ofynnol o dan Safon 146.

Statws Blaenoriaethu		
Tymor Byr: 1-2 flwyddyn	**Tymor Canolig: 2-3 blwyddyn**	**Hirdymor: 3-4 blwyddyn**

Gweithred		Statws
2.1	Defnyddio data cyfoes Digonolrwydd Gofal Plant i lywio’r adran cynllunio corfforaethol ar gyfer darpariaeth cyfrwng Cymraeg yn y dyfodol	
2.2	Cynyddu’r ddarpariaeth cyn-ysgol cyfrwng Cymraeg (gan gynnwys dechrau’n deg) drwy ddatblygu perthynas waith agosach gyda’r Mudiad Meithrin a’r Tîm Blynyddoedd Cynnar	
2.3	Creu uned drochi cyfrwng Cymraeg bwrpasol i gefnogi ceisiadau pontio canol cyfnod, gan gynnwys adnoddau a hyfforddiant	
2.4	Datblygu cyfleuster CAAA cyfrwng Cymraeg pwrpasol ar gyfer dysgwyr Anhwylderau Sbectrwm Awtistig (ASD).	
2.5	Adolygu trefniadau/polisi trafnidiaeth yr Awdurdod Lleol	
2.6	Sefydlu dull effeithiol a chynaliadwy o gyfathrebu a marchnata gofal plant/addysg cyfrwng Cymraeg	
2.7	Sicrhau bod gan staff o fewn yr awdurdod lleol a phartneriaid y deunyddiau hyrwyddo i annog continwwm iaith a dysgu ar draws yr holl gamau cynnydd i hybu hyder dysgwyr a sicrwydd rhieni.	
2.8	Sicrhau bod holl staff yr Awdurdod Lleol yn cael cyfleoedd datblygiad proffesiynol addas o ran cyfathrebu manteision y cynnig Cymraeg yn effeithiol i rieni	
2.9	Sicrhau bod pob lleoliad cyfrwng Saesneg yn cydymffurfio â rheoliadau statudol ynghylch darpariaeth Cymraeg ail iaith.	
2.10	Cynyddu nifer y staff dysgu sy’n gallu darparu gwersi drwy gyfrwng y Gymraeg	
2.11	Y cynghorau a’r Fforymau Addysg Gymraeg i weithio mewn partneriaeth ranbarthol i gynllunio gweithgareddau cyfrwng Cymraeg a hyrwyddo addysg cyfrwng Cymraeg.	

Targed Strategol 3 – Y Gymuned

Gweledigaeth	Cynnydd yn y nifer o unigolion yn defnyddio'r Gymraeg o fewn eu hardaloedd ac yn ymwybodol o dreftadaeth y fwrdeistref	Canlyniad	Trigolion Torfaen yn dewis amrywiaeth o weithgareddau Cymraeg. Codi ymwybyddiaeth busnesau o'r cymorth sydd ar gael i hyrwyddo'r Gymraeg.

Targedau	Llinell Sylfaen
- Nifer o weithgareddau Cymraeg a drefnir ac a gynhaliwyd ar draws y fwrdeistref. - Nifer o bobl sy'n mynychu digwyddiadau Cymraeg - Nifer o fusnesau a gysylltir gyda nhw a'r cymorth a roddwyd	

Blaenoriaethau Strategol
• Cefnogi (mynychu) gweithgareddau cymunedol cyfrwng Cymraeg presennol a rhannu arfer da.
• Partneriaid i fynychu grwpiau cymunedol i brif-ffrydio defnydd o'r iaith Gymraeg a chynnig y cyfle i ddysgwyr ymarfer yr Iaith
• Creu neges gyson ar draws y sector, er mwyn hyrwyddo manteision trosglwyddo'r Gymraeg o fewn y teulu ac yn galluogi plant i gaffael yr iaith Gymraeg.
• Ymestyn cyfleoedd anffurfiol rheolaidd er mwyn i rieni ddatblygu eu sgiliau iaith Gymraeg er mwyn helpu eu plant i feithrin ac ennill hyder yn eu gallu i ddefnyddio'r Gymraeg.
• Darparu cymorth penodol i fentrau cymunedol er mwyn eu galluogi i gyflawni eu cynlluniau i hyrwyddo'r iaith Gymraeg.
• Grymuso preswylwyr a phobl ifanc i gael mynediad at wasanaethau yn Gymraeg pan fydd y gwasanaeth ar gael.

Statws Blaenoriaethu		
Tymor Byr: 1-2 flwyddyn	**Tymor Canolig: 2-3 blwyddyn**	**Hirdymor: 3-4 blwyddyn**

Gweithred		Statws
3.1	Hyrwyddo argaeledd gwasanaethau dwyieithog trwy sicrhau bod siaradwyr a dysgwyr Cymraeg ar draws y partneriaid allweddol yn gwisgo llinynnau gwddf neu bathodyn priodol sy'n dangos eu sgil ac i annog y cyhoedd i siarad Cymraeg wrth dderbyn gwasanaeth.	
3.2	Annog a chefnogi busnesau lleol i ddefnyddio mwy o Gymraeg wrth ddarparu gwasanaethau, gan gynnwys dosbarthu arwyddion, bathodynnau neu linynnau Iaith Gwaith er mwyn annog siaradwyr a dysgwyr Cymraeg i ddefnyddio’r Iaith wrth dderbyn gwasanaeth. Mewn partneriaeth a ymgyrch Llywodraeth Cymru - “Helo Blod”	
3.3	Creu adnodd sy'n rhestru'r holl fusnesau a gwasanaethau sydd ar gael yn lleol trwy gyfrwng y Gymraeg er mwyn tynnu sylw at gyfleoedd i ddefnyddio'r iaith ar draws bywyd cymunedol, gan gynnwys gwasanaethau’r cyngor. Mewn partneriaeth a ymgyrch Llywodraeth Cymru - “Helo Blod”	
3.4	Y cyngor a’r partneriaid allweddol i gefnogi a hyrwyddo datblygiad Torf-hwyl, gŵyl flynyddol Menter Iaith BGTM, sy’n dathlu’r Gymraeg a threftadaeth lleol.	
3.5	Sicrhau bod rhaglenni digwyddiadau cymunedol yn cynnwys gweithgareddau trwy gyfrwng y Gymraeg a datblygu cyfleoedd lle bo angen. Sicrhau fod digwyddiadau diwylliant Cymreig yn cael eu hysbysebu a’u hyrwyddo’n amserol.	
3.6	Datblygu Cymunedau Dwyieithog Cyfeillgar - cysylltu ag ysgolion, llyfrgelloedd, busnesau lleol a Helo Blod.	
3.7	Hyrwyddo addysg Gymraeg a gweithgareddau iaith Gymraeg gyda phobl o grwpiau gwarchodedig, megis cymunedau lleiafrifoedd ethnig ac anabledd. Hyrwyddo cyrsiau Cymraeg i ffoaduriaid	
3.8	Gweithio’n rhanbarthol i godi ymwybyddiaeth rhieni o gyfleoedd i ddysgu Cymraeg a sefydliadau partner i gefnogi eu cynnydd gyda chyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg bob dydd. Datblygu Pecyn gwybodaeth i rieni sy’n anfon eu plant i ysgol Gymraeg am y tro cyntaf.	

Targed Strategol 4 – Gwasanaethau

Gweledigaeth	Hyrwyddo a gwella argaeledd gwasanaethau cyfrwng Cymraeg ym mwrdeistref sirol Torfaen.	**Canlyniad**	- Mwy o wasanaethau cyfrwng Cymraeg ar gael i'r cyhoedd. - Mwy o ddefnydd o'r gwasanaethau sydd ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg. - Partneriaid allweddol Cymraeg wedi'u cynnwys mewn cyfeiriaduron, grwpiau cymunedol a gwirfoddol.

Dangosyddion	Llinell Sylfaen
- Canran a'r nifer o staff sy'n gallu darparu gwasanaethau Cymraeg i'r cyhoedd yn unol â Safonau 127 a 151. - Canran o swyddi yn cael eu hysbysebu gyda anghenion sgiliau Cymraeg Hanfodol/Dymunol/Angen Dysgu - Nifer y cwynion a dderbyniwyd, a'r canlyniadau iddynt, o ran argaeledd gwasanaethau Cymraeg yn unol â Safon 147.	

Blaenoriaethau Strategol
• Y Safonau iaith perthnasol yn cael eu gweithredu.
• Uwch reolwyr y cyngor yn dangos ymrwymiad cryf i'r iaith Gymraeg mewn trefniadau cydweithio a chontractau a dogfennau comisiynu 3ydd parti.
• Dosbarthiadau Cymraeg ar gael i staff y cyngor a partneriaid .

Statws Blaenoriaethu		
Tymor Byr: 1-2 flwyddyn	**Tymor Canolig: 2-3 blwyddyn**	**Hirdymor: 3-4 blwyddyn**

Gweithred		Statws
4.1	Annog pob maes gwasanaeth o fewn y cyngor a partneriaid i ddefnyddio llinynau gwddf neu bathodynnau Iaith.	
4.2	Hyrwyddo’r gwasanaeth (Safon 68) er mwyn hysbysu defnyddwyr gwasanaethau bod gwasanaeth Cymareg ar gael.	
4.3	Gwella’r gwasanaeth Cymraeg yn dilyn adborth neu gwynion.	
4.4	Ystyried y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg a gweithio mewn partneriaeth i gyflawni hyn lle bo angen wrth gynllunio gweithgareddau	
4.5	Pob maes gwasanaeth y cyngor i logio/cofnodi manylion pan fydd aelod o'r cyhoedd yn nodi ei fod yn dymuno i'w holl alwadau ffôn gael eu cynnal trwy gyfrwng Cymraeg (Safon 21).	
4.6	Codi ymwybyddiaeth o wasanaethau cyfrwng Cymraeg er mwyn cwrdd â gofynion y cynnig cadarnhaol a chodi ymwybyddiaeth o'r gallu i gysylltu â'r awdurdod lleol yn Gymraeg dros y ffôn, wyneb yn wyneb neu drwy gyfathrebiaeth ysgrifenedig.	
4.7	Ymchwilio i bartneriaeth rhanbarthol rhwng meysydd gwasanaeth y cyngor a sefydliadau partner i ddarparu gwasanaethau dwyieithog	
4.8	Partneriaid allweddol a'r cyngor i weithio gyda'i gilydd i hyrwyddo gwerth y Gymraeg.	
4.9	Annog busnesau a'r sector gwirfoddol i ddefnyddio bathodynnau neu llinynnau gwddf Iaith Gwaith ac i ddatblygu delwedd ddwyieithog.	
4.10	Gweithio’n rhanbarthol i ddatblygu ymgyrch ar y cyd i godi ymwybyddiaeth o wasanaethau Cymraeg presennol yr holl partneriaid allweddol e.e. llinellau ffôn, peiriannau hunanwasanaeth ac ati.	
4.11	Creu adnodd sy'n rhestru'r holl fusnesau a gwasanaethau sydd ar gael yn lleol trwy gyfrwng Cymraeg er mwyn tynnu sylw at gyfleoedd i ddefnyddio'r iaith ar draws bywyd cymunedol, gan gynnwys wasanaethau’r cyngor. Mewn partneriaeth a ymgyrch Llywodraeth Cymru - “Helo Blod”	

Targed Strategol 5 – Y Gweithle

Gweledigaeth	Cynyddu'r cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.	**Canlyniad**	Nifer a chanran uchel o'r gweithlu yn defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

Dangosyddion	**Llinell Sylfaen**	
- Canran a nifer o staff a gyflogir gan bartneriaid a'r Cyngor sy'n defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle. - Canran a nifer o staff sy'n dysgu Cymraeg.. - Canran o swyddi yn cael eu hysbysebu gyda anghenion sgiliau Cymraeg Hanfodol/Dymunol/Angen Dysgu		

Blaenoriaethau Strategol
• Cynyddu sgiliau ac ymwybyddiaeth iaith Gymraeg ymhlith rheolwyr.
• Cynyddu'r wybodaeth am sgiliau ieithyddol y staff sy'n gweithio o fewn y cyngor a sefydliadau partneriaid.
• Cynyddu cydnabyddiaeth bod y Gymraeg yn sgìl gwerthfawr yn y gweithle.
• Codi ymwybyddiaeth o bwysigrwydd y Gymraeg fel sgìl wrth recriwtio, ymhlith y rhai sy'n gyfrifol am swyddi a chyflogaeth.
• Galluogi a chefnogi staff rhugl a staff sy'n dysgu i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.
• Cydymffurfiaeth gan Gwasanaethau a Gomisiynwyd a Darpariaeth Trydydd Parti Annibynol.

Statws Blaenoriaethu		
Tymor Byr: 1-2 flwyddyn	**Tymor Canolig: 2-3 blwyddyn**	**Hirdymor: 3-4 blwyddyn**

Gweithred		Statws
5.1	Cefnogi ac annog staff y cyngor sy'n siarad i ddefnyddio eu sgiliau iaith Gymraeg yn y gweithle. Datblygu grŵp staff yr Iaith Gymraeg i gefnogi hyn, gweithio mewn partneriaeth.	
5.2	Sicrhau bod y systemau AD y cyngor yn cynnwys categorïau iaith Gymraeg.	
5.3	Partneriaid allweddol i fonitro : - Nifer y swyddi Cymraeg hanfodol - Natur y swyddi - Sut maen nhw'n cael eu llenwi ar hyn o bryd.	
5.4	Sefydliadau partner i fonitro faint ohonynt sy'n darparu Hyfforddiant Ymwybyddiaeth Iaith Gymraeg i staff ar hyn o bryd a sut y darperir yr hyfforddiant hwnnw.	
5.5	Gan ddefnyddio'r data a gasglwyd o gamau gweithredu 5.3 a 5.4, Gweithio gyda partneriaid allweddol sy'n rhedeg ffair swyddi i sicrhau fod y Gymraeg yn cael ei hadnabod fe sgil yn y gweithle. Creu sesiynau cyfweld ffug a chodi ymwybyddiaeth o wefannau swyddi Cymraeg gwag. Datblygu fideo sy'n hyrwyddo gyrfaoedd a gweithio drwy'r Gymraeg.	
5.6	Sicrhau fod hyfforddiant priodol ar gael i staff ddysgu Cymraeg o'r lefel sylfaenol i lefel uwch / hyfedredd.	
5.7	Sicrhau fod hyrwyddo'r Gymraeg yn amcan cydnabyddedig i reolwyr fel eu bod yn gallu darparu tystiolaeth o'r gwaith a wneir i gynyddu staff sy'n siarad Cymraeg a hyrwyddo gwasanaethau cyfrwng Cymraeg	
5.8	Hyrwyddo'r cyfleoedd i ddilyn gyrfa trwy gyfrwng y Gymraeg fel partneriaeth o sefydliadau.	
5.9	Yr holl bartneriaid allweddol i gynnal archwiliad sgiliau ieithyddol o'u staff i ddeall pa allu sy'n bodoli. Cydnabod cyfleoedd i weithio mewn partneriaeth pe bai unrhyw fylchau yn cael eu nodi.	
5.10	Gweithio'n rhanbarthol i ddatblygu canllaw arfer da ar sut i ddefnyddio'r Gymraeg yn effeithiol e.e. cyfarchion dwyieithog ar ddechrau cyfarfodydd ac ati.	
5.11	Sicrhau fod y Gymraeg yn cael ei chynnwys fel rhan o unrhyw broses anwytho ar gyfer staff Newydd.	
5.12	Datblygu Strategaeth Sgiliau Ieithyddol i gefnogi ymrwymiad y cyngor i'r Gymraeg ac at weithredu'r Safonau.	